

САҢА ОЛОХ

Чурапчы улуунун хаһыата

ХАҢЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

2003 сыл
БАЛАҢАН
ЫЙЫН
18 КҮНЭ
ЧӨПҮНӨР
№ 118 (9018)

◆ Кэз эйгэтигэр

БЫЫСТАПКАЛАР СЕЗОННАРА АҢЫЛЫННА

Балаҥан ыйын 15 күнүгэр А.А.Саввин аатынан история уонна этнография музейыгар Одьулуун нэһилиэгин историятын көрдөрөр быыстапка саҥа сезону аста. Быыстапканы үөрүүлээхтик аһыга кыттыны ылылар нэһилиэк дьаһалтатын баһылыга Л.В.Ефремова, улуустаагы культура управлениетын начальнига Д.Д.Попов, дүүллүүр сүбө чилиэттэрэ, норуот маастардара, оскуола бөлөрө. Быыстапка аһыллытын үөрүүлээх түгэнинэн нэһилиэк 1882 сыллаахха тигиллибит иһити уонна ыбайаны музейга бэлэттээһинэ буолла.

Саала истизинтэн толору нэһилиэк кизин туттар дьоннорун: механизатордар, ыаныыксыттар, сылгыһыттар, тутуу үлэһиттэрин, салайар үлэһиттэр уонна тэрилтэлэр үлэлэрин сырдатар стендалар кэккэлээтилэр. Оскуола-лицей историятын, үлэтин хайыскатын көрдөрөр альбом, Одьулуунтан төрүттээх суруйааччылар: Дмитрий Дыдаев, Феоктист Софронов, Василий Егоров — Тумарча кинигэлэрэ туруорулунулар.

Нэһилиэк биллэр алта норуот маастардара А.Н.Григорьева чаппараактара, О.Е.Седалищева кылтан, сизэлтэн онгоһуктара, норуоттар икки

ардыларынаагы быыстапка кыттылаабы Д.Е.Сибиряков көмүстөн, алтантан онгоһуктара, Е.Е.Никонова панноллара, М.П.Тоскина сахалыы таҥастара дьон сөҕүөрүтүн тартылар. Экспонаттартан алтан бордуонньукаах сылабаар, истизинер массыына, 1870 сыллаагы хопулор, сурух остуола уонна да атын өбүгэлэригэр туттубут күннээҕи маллара-саллара быыстапка сизэрин ситэрдилэр.

Одьулуун нэһилиэгиттэн Орджоникидзе колхоз биер куолаһынан кыйтаран, 97 хаһаайыстыба, 234 киһи, ол иһигэр 23 оро хоту Булунга көтөрүлүбүт. Онтон 62 киһи дойдутугар эргиллибэтэх. Ол алдьархайы кэриэстээн онгоһуллубут стенда, паннолар көрөөччү болҕомтотун тардаллар.

Быыстапканы сүүрэн-көтөн, тэрийэн, Одьулуун нэһилиэгин дьаһалтатын специалистара У.М.Ефимова, Т.И.Потапова, социальнай үлэһит Л.В.Скрябина, Сыннаһаан киинин директора В.Л.Аржакова, норуот маастара Т.П.Тоскина, Ф.А.Артемыева киллэрдилэр. Бу быыстапка балаҥан ыйын 25 күнүгэр дьэри туруоҕа, онон улуус олохтоохторо сылдьыт, көрүт.

В.ПОПОВА.

◆ Эһигини хайдах хааччыаллар?

АРААДЫЙА ТОҕО САҢАРБАТЫЙ?

Биһиги сааһырыт дьон билэрибитинэн, өйдүүрбүтүнэн ааспыт үйэ бастагы чыппэрин дьэки биһиги сахабыт сиригэр, ол иһигэр биһиги оройуонмутугар ХХ үйэ бастагы сылларыгар дьэри араадыяа олус үчүгэйдик, чуолкайдик саҥара турбута. Билигин олохтут-дьаһахпыт өссө түбүстэ, барыта автоматика, компьютер, телевизор талбыта, телефонунан талбыт сиртэн, хаама сылдьан, сытан эрэ, гаражка, чэ быһата ханна баҕарар сылдьан кэпсэтэр буоллубут.

Онтон радиобит хайдаҕый? Манна суолта бэриллибэт буолла дуу, тугуй? Нэһилиэнньэ үгүс аңара этиллибитин курдук очоттон-бачага дьэри радионы истибэтэх күммүт суоҕа, ону баара адыс соторутаанга дьэри проводунан кэлэр истиэнэ араадыяа ким, хайа чиновник дьаһайбыта буолла, биер үгүс күн саҥарбат буолан хаалла. Наһаа үчүгэйдик, чуолкайдик бары сонуну барытын кэспии турбута. Быйыл элбэх үбүлүйдээх, быһбардардаах сылга сонуну өссө элбээ эбитэ буолуо.

Уолсайынан араадыяа дьэри туохха да тэнгэммит киһи аймагы барытын үчүгэйгэ

эрэ сирдиер средство дии саныбын. Салалта норуот ыкса сибээстэһэр биер сүрүн көрүгэ-ныммата буолар.

Аан дойду, Россия, Республика, улуус, биердиһилэн дьон сонуннарын күннэтэ истэ-билэ олоһорбут. Онон олоҕу кытта тэнгэ хаамсарбыт.

Бастаан кэпсэбиттэринэн 2003 сыл от ыйын 1 күнүттэн саҥа салгынынан бэриллэр радиостанция үлэҕэ кириэбэ, станцията толору кэлэн турар, бөлөм дьэри буолта. Саҥа онно сөптөөх радиоприемник атыыланыабы, үчүгэйдик истиэххит, эрэйдэниэххит суоҕа, дьэ абыраабыт дьэри үөрдүбүттэрэ.

Маны ким дьаһайар, чөлүгэр түһэрэр дьаһалатый? Норуот туһугар, нэһилиэнньэ күннэтэ кыһалбатын олохтоох салалта, норуот депутаттара, телеком, телевидение үлэһиттэрэ тоҕо хайалара да кыһамматый? Бэрт сотору кэм иһинэн найыласпака, онно-манна сыбаабакка эрчимнээх дьаһалы ылан араадыяаны дьэри аайы саҥардалларыгар этиллээхпин.

Н. Кривошапкин.

УЛУУСКА

“ӨЙДӨБҮННЬҮК КҮНЭ”...

Ытыһылар дьаһаллар	Балаҥан ыйыгар кыттылар сирэ	Экспонаттар
1. Илэтиһэр-көрдөрөр маастарлар аһыга Чурапчы улуусун нэһилиэгинин күүс отторун баһар үгүс аһыллыт “Өйдөбүнньүк күнэ” илэтиһэр сирдэтигэр усаан өйдөтөргө.	Балаҥан ыйы	“Саҥа олох” РНХГУП “Маарыккаан” ТРС
2. Улуус тааһы көрөөччү библиотеканы ситиһэрини (КБС) “Өйдөбүнньүк күнэ” төмөдө быыстапка тэрийэргэ.	Балаҥан ыйы	КБС усаан нэһилиэгиттэр библиотекалара.
3. А.П.Мухомов аһыгаан быыстапка салалтаттар улуус хууһааһынаагы аһыгаанга үөрөтөччүлэрин усаан хууһааһынаагы усаанга аһыгааннарыгар турдоруот.	Балаҥан ыйы 19 күнэ	Культура управлениета, А.П.Мухомов аһыгаан быыстапка салалта.
4. Улуус бары олохтоохторо бу төмөдө “Аһаас уруулары”, аһаас аһыгааннарыгар кыттылар.	Балаҥан ыйы	Үөрэх управлениета
5. Улуус олохтоохторо үөрөтөччүлэрин, нэһилиэгиттэр обществоннаагы илэтиһэр республикалар тэрийэр-көрдөрөр ННН усаанга кыттылаах аһыгааннарыгар кыттылар.	Сыл устата	Үөрэх управлениета, улуус дьаһалтата, элэһэр сирдэтигэр
6. Чурапчы олохтоохторо усаан нэһилиэгиттэргэ улуус нэһилиэгиттэргэ кыттылаах “Өйдөбүнньүк күнэ” биһирдэрин, көрөөччүлэрин кыттылар.	Балаҥан ыйы 19 күнэ	Улуус тааһы тэрийэр илэтиһэр, нэһилиэгиттэр дьаһалтала.
7. Хоту маарыккаан кыттылаахтар усаан олохтоохторо кыттылаахтар кыттылар.	Балаҥан ыйы 18 күнэ	Улуус дьаһалтата.
8. Чурапчы олохтоохторо бу дьэри аһыллыт обществоннаагы кыттылар.	Балаҥан ыйы 19 күнэ, 10 часты “Мамарыккаан” тэрийэр сирдэтигэр	Филиппов И.И., Амосов И.И., Ветеринар сирдэтигэр
9. Кулаһааһы сирдэтигэр аһыллыт, көрөөччү.	Балаҥан ыйы 19 күнэ	“Чурапчы” илэтиһэр, Маарыккааннаагы илэтиһэр

Комиссия.

“Чурапчы улууһа (оройуона)”
муниципальнай тэриллии

2003 сыл, балаҥан ыйын 17 күнэ.

№ 378

ДЬАҢАЛ

Куобагы уонна мас көтөрүн бултааһыны көнүллүүр туһунан

СР Правительствотын 2003 сыл атырдьах ыйын 12 күнүгэр 931-рн-дээх дьаһалыгар уонна Саха сирин булдуу быраабылатын 25 – 26 ыстатыгытын “в”, “д” пууннарыгар олоһуор:

1. Улуус дьаһалтатын 2003 сыл атырдьах ыйын 19 күнүгэр 331 №-дээх “Куобагы уонна мас көтөрүн бултааһыны көнүллүүр туһунан” дьаһалыккуну сүтэригинэн ааһарга.

2. Чурапчы улуутугар куобагы бултааһыны бу дьыл балаҥан ыйын 26 күнүттэн ситиһи ый 1 күнүгэр дьэри, мас көтөрүн бултааһыны алтынны 1 күнүттэн ахсынны ый 1 күнүгэр дьэри көнүллүүргэ.

3. Саха Республикатын Булдуу быраабылатын 3 разделын 22 ыстатыгытын “ж” пуунугар олоһуор, куобагы туһаһынан бултааһыны дуоһаардаах булуттартан ураты боборго.

4. Дьаһал туолуутун хонтуруолун Чурапчы улуутун ИД-О-тугар (К.К.Неустрова), улуустаагы айылба харыстабылын инспекциятыгар (В.М.Монастырев), булуттар уонна балыксыттар улуустаагы обществоларыгар (Г.К.Барашков) уонна олохтоох нэһилиэгиттэр дьаһалталарын баһылыктарыгар сүктэрэргэ.

Улуус дьаһалтатын баһылыга
И. АММОСОВ.

ПРОГРАММА

Балаҥан ыйын 23 күнүгэр Республика үрдүнэн мытылар предпринимателлэр сүтэрин көрөс Улуус дьаһалтатын, предпринимателлэрин тэрийэллэринэн

“БЫЫСТАПКА-ДЬААР-БАНКА-2003”

Эһигини, улуус бары олохтоохторун ыһыда! Бу күн бары тэрийэллэр, баһынай хаһаайыстыбалар, биердиһилэн дьонно бэйэлэрин онгоһуктары, үүнэригэр бордууһуулары, кыһы, көтөрү эһэ аһылааһыгар. Кэлэҥ сылдьыт, аһылааһыгар тигэһиҥ.

проведения Дня предпринимателя 23 сентября 2003 года с. Чурапчы.

10.00-10.30-вход в эксплуатацию водопровода и освещения ул. Ойунского ЧП Махаровым И.Г.

10.30-10.00-созеление ул. Карла Маркса.

10.00-14.00:

1. Выставка-ярмарка местных товаропроизводителей (сельское хозяйство, ремесленничество, кустарные изделия и т. д.);

2. Благотворительная акция детям, инвалидам, слабозащищенным слоям населения.

14.00-торжественное собрание, посвященное ко дню предпринимателя Республики Саха (Якутия).

"УУНАБЫН СИБЭККИ ДӨРБӨТҮН" А. П. ИЛЛАРИОНОВ КЭРИЭНИГЭР РЕСПУБЛИКАТААҒЫ КОНКУРС

СҮҮМЭРДИИР ТҮҮМЭХ

Балабан ыйын 13 күнүгүр улуустук киин сөзгөнүмүгүр П.М.Решетникова аатынан Чуратчытаагы народнай театр дьикитигэр "Уунабын сибэки дьөрбөтүн" дьик Чуралчы Хайахсыгыттан төрүттөөк, СР Государственной Муннабын (Ил Түмэн) бэрэстэ-биитэллэрин Палататын бастагы председателэ, СР үтүөлээк юриһа, талааннаах поэт уонна тылбаасчыт А.П.Илларионов кэрэнигэр киин айбыт хоһоонноругар уонна тылбаастарыгар ырыа айыыга республикатаагы конкурс үрдүк таһымнаахтык буолан ааста. Конкурсу СР Государственной Муннабы (Ил Түмэн) үөрэх-ха, наукаҕа, культураҕа, соһуну кизиктик тарбатар ситимнэргэ комитетта, СР Культураҕа уонна духобунаһка министерствота, "Саха" НККК, "Бичик" национальнай киингэ таһаарар кыһа, "Саха сирэ" хаһыат редакцията, улуустаагы муниципальной төрүтүлүк, Хайахсыт нэһилиэгин дьаһалтата, улуустаагы культура управлениета уонна да атыттар тарйион ыһтылар.

Конкурсу Дьоккускай куораттан, Амма, Таатта, Нам, Уус-Алдан, Мэнгэ-Хангала, Сунтаар уонна Чуралчы улуустарыттан барыта 30-тан таһса мелодист кыттыыны ыһа. Ол иһигэр республикаҕа кизиктик биллэр мелодистар: Полина Иванова, Степан Васильев, Дьулуустаан Иванов, Яна Угарова, Иван Аргунов, Светлана Константинова, Егор Неустроев бааллар. Конкурсу бизэс киһиттан састааптаах дьууллур субэ сыаналаата. Дьууллур субэ председателинэн СР Государственной Муннабын (Ил Түмэн) наукаҕа, үөрэхкэ, культураҕа уонна соһуну кизиктик тарбатар ситимнэргэ комитеттин председателэ, Уус-Алданнаагы быһбардыр уокурук депутата А.Н.Жирков, чилиэттарынэн СР културатын үтүөлээк үлэһитэ, СР мелодистарын соһуһун чилиэнэ Г.Н.Шахурдина, СР културатын туйгуна В.В.Савина, Опера уонна балет театрын солиһа, СР културатын туйгуна Р.И.Березкин уонна СР үөрэҕири-итин туйгуна, улуустаагы культура управлениетын начальнига Д.Д.Полов үлэһитилэр.

"Уунабын сибэки дьөрбөтүн" конкурс сарсыярда 10 чаастан кыттааччылар жөрөбөөккэ быһыытынан нүөмүрдэрин талан ыһылырыттан саҕаланна. Ол кэннэ түтэ сценаҕа биһр-биһр ырыалар ыһланан истилэр. Ити курдук конкурс сүмүрдийэр түһүмүр 11 чаастан саҕаланан баран кизгэ 5 часка дьэри буолла.

"УУНАБЫН СИБЭККИ ДӨРБӨТҮН"

Кизгэ сөттө аһар чаастан "Уунабын сибэки дьөрбөтүн" дьик А.П.Илларионов олоһун лоскудтарынан уонна айымныларынан театриализованнай концерт буолла. Бу кизгэ народнай театр артистара уонна конкурс кыһыылаахтара улуус ырыаны таптааччыларыгар, поэзияны сөһүрээччилэригэр, кырдык да, умкуллубат, истиг кэһи, поэзия кэрэ кизгэтин бэлэһэттилэр.

Концерт бочуоттаах ылдыттарынан Афанасий Петрович кэргэнэ Венера Егоровна, улуус баһылыга И.Н.Аммосов, СР Правительствотын председателэ Е.А.Борисов, Ил Түмэнгэ кулалчы улуулуттан депутаттыт И.К.Макаров, Ил Түмэн үтүкэ уонна бюджетке комитеттин председателэ А.С.Уаров уонна да атыттар кыттыыны ыһтылар.

Сценаҕа көмүс күһүн кэрэ кестүүтэ, алаас-сыһы маанылаах хотуна, хатын мас барахсан саһарыт сөһүрдэхтэринэн ыһаахтана, сандаара турар. Афанасий Петрович айбыт хоһооннорун, тылбаастарын артистар биһр-биһр таһсан ааһан, уйаҕа дууһалаах поэт, уран тыл уус маастара, талааннаах тылбаасчыт, республикаҕа биллибит политической деятель, таптааллаах кэргэн, амарах аҕа, күндү эһэ олоһун, айар үлэтин көрөөччүлөргэ тиэртилэр. Афанасий Петрович саҕа суверинитет ыһыан атаҕар дьэ туран эрэр республика бутуурдаах, мөккүөрдээх, улахан эппиэтинэстээх үлэтигэр олорон эрэ, айар үлэтин хаалларбатаҕа. Тыл абылаһар ыһларбыт поэт уус тыл эгэлгэтинэн төрөөбүт түөлбөтигэр, алааһыгар, улуулун дьонугар-сэргэтигэр ахтылбанын, таптаалын туйбута. Киһи киһиттан эрэ ураты, нарын-намы дууһалаабын, киһи кизгэ боростуойун, олоһо, дьонго таптала мугура суоһун, төрөөбүт улууһа, бар дьонно сүрээһин саамай чарас мизэстэтигэр интиһиэхтэнэ сымдыбыттарын айымнылар кэрэһилилэр.

Концерт официальной чааһыгар бочуоттаах ылдыттар Афанасий Петрович сыдык кэрэнигэр истиг-иһирэх тылары эттилар. СР Правительствотын председателэ Е.А.Борисов: "Афанасий Петрович республика государственнай статуһун ыһан, саҕа олоһу саҕалыыр, уустук кэмигэр республика бастагы президенин М.Е.Николаевы кытта биһргэ үгүс үлэни ыһтыта. Киһи дьонго, олоһо, үлэҕэ истиг сыйманын дууһаттан таһсар хоһоонноругар айан хаалларбыта. Афанасий Петрович иһи быһыытынан үрдүк таһымга турар, талааннаах поэт, тылбаасчыт буолан, биллгитин ыһчат киһи үтүө аатын үйэтитэн ырыаларын ыһыыр, төрөөбүт улуулуттан дьаһалаларын салгыыр үлэһиттэр үүнэн-сайдан таһса тураллар. Биһиги, биһргэ үлэһэбит, алтыһыт дьонно киһиэхэ сүгүрүкэн туран, бу улахан суолталаах конкурсу тарйион ыһтыт дьонго барба махталбытын тиэрдэбит", — дьик эттэ.

Тыл эппит ылдыттар бүтүн маһа ыһаммыт ырыалар бу сценанан эрэ мунгудаммакка, үлүн үлэһэнэллэригэр баҕа санааларын тиэртилэр.

ГАЛА-КОНЦЕРТ

Конкурсука отуттан таһса мелодист кыттыбыттан уон түөрдө биһирэһэн, сүмүрдийэр түһүмүрү ааһан, гала-концерка кыттыыны ыһтылар. Түмүктэри таһаары долгустулаах түгэһин биллэрэргэ тыл дьууллур субэ председателигэр А.Н.Жиркова бэрилэр. Үс III, икк II, биһр I степеннээх лауреаттар ааттарын таһынан тарйиэччилэр олоһообут аһал биһирэһтэрэ туттарылыннылар. Ол курдук дьууллур субэ аһал биһирэһтэринэн Мэнгэ-Хангаластан сыдыар Иван Аргунов "Мин күһүм, көмүһүм, тапта-лым" дьик ырыатын иһин, Нам улуулуттан сыдыар Надежда Макарова "Таптабыт күөх маһа", Чуралчыттан Светлана Константинова "Аһтар, саныыр Дирингит", Дьоккускай куораттан Егор Неустроев "Күн көмүс ыһарга иһилинэн", Амма улуулун Х кылааһын үөрэнээччигэ Саргылана Ефремова "Түннүк нөгүө" ырыаларын иһин ыһтылар. Улуус Муннабын аһал биһирэһтэринэн Дьоккускай куораттан кыттыбыт Леонид Хоруннов "Аһаһыл" дьик ырыатын иһин наһараадаланна. Чуралчы Дирингиттан кыттыбыт Василий Петров — Айыл "Ситиһилиэх кыттыытын иһин" биһирэһ хаһааһыныан буолла.

"Уунабын сибэки дьөрбөтүн" ырыа айааччылар республикатаагы конкурстарын бастагы мизэстэлэрэ тылбаастарга уонна хоһооннорго дьик араарыллан таһыста. Тылбаастарга бастык мелодияны суруйан, I степеннээх лауреат үрдүк аатын Дьоккускай куораттан Яна Угарова романстарынан ыһа, оттон II степеннээх лауреат аата Таатта Ытык-Кулуттан сыдыар Дьулуустаан Иванова "Сонеттар" дьик ырыатын иһин ("Дорбосон" трио толоруутугар) иһгэрилиннэ. А.П.Илларионов хоһоонноругар ырыа суруйууга I степеннээх лауреат бочуоттаах дипломунан бийыл сайын биллгити кэһэбиттэн хоһолтолоохтук барыт, улуус биһр тарбаах баттанар специалиһа, талааннаах мелодист Николай Сибиряков "Чаранг вальса" ырыатын иһин (Анастасия Готсцевца толоруутугар) наһараадаланна. II степеннээх лауреаттар ааттарын Мэнгэ-Хангаластан сыдыар Дмитрий Санников "Уруһ түүн" (автор толоруутугар) уонна Амма улуулуттан Татьяна Антонова "Барымен даа, кубалар" ("Кыһа Амма" дьиктэллэр ансамбллара толоруутугар) ырыаларынан ыһтылар. Конкурс III степеннээх лауреаттарын дипломнарынан Дьоккускайтан Полина Иванова "Дордүм дьонно" (Иван Степанов толоруутугар), Уус-Алдантан Станислав Луковцев "Эбээ эмээһингэ" (Сидор Сивцев толоруутугар) уонна Дьоккускай куораттан Степан Васильев "Сарыал сардангата" (Саргылана Бугулова толоруутугар) ырыалара наһараадаланнылар. Бары ааттаммыт кыһыылаахтарга улуус тарйиэтэлэрэ, тарйиэччилэр туруорбут сыаналаах биһирэһтэрэ туттарылыннылар.

Итини таһынан Афанасий Петрович дьик кэргэһин аһал биһирэһтэринэн Татьяна Кириллина, Александр Меркулов уонна Махтал суругуһун улуустаагы культура управлениета бэлэһэннилэр. Улуустаагы үөрэх управлениетын аатыттан Махтал суругу специалист А.А.Эвэрстова Николай Сибиряков "Чаранг вальса" ырыатын толоросчуга Анастасия Готсцевцага туттарда. Итиннэ суолуһс кулаһанын, ыраах-чугас дьик аһахсыһа конкурска кэлэн кыттыбыт бары мелодистарга, ырыаһыттарга тарйиэччилэр Махтал суруктарын уонна өйдөбүннүк бэлэһтарин туттардылар.

ОБЩЕСТВЕННОҢЫ КЫТТА КӨРСҮҮҮ

"Уунабын сибэки дьөрбөтүн" конкурс итинэн бу күн кизгэ 4 чаастан улуустаагы киһи библиотекаҕа Афанасий Петрович аатын үйэтитиһгэ аһалаах Ил Түмэн депутаттара общественноҢы кытта көрсүһүлэрэ буолла. Көрсүһүүнү киһинэммит библиотечнай ситим, "Билии" общество улуустаагы тарйиэтэ тарйион ыһтылар.

Көрсүһүүгэ СР Государственной Муннабын (Ил Түмэн) агарнай политикаҕа уонна сиргэ комитетин эппиэттээк үлэһитэ, Амма улуулун депутата М.У.Тимофеев уонна Ил Түмэн сир баайын туһаныыга уонна айылҕа харыстабылыгар комитетин председателин солбуйааччы, Ньурба улуулун депутата А.С.Антонов, Афанасий Петрович олоһун аҕыһа Венера Егоровна, учуутала Е.С.Лукина, биһргэ үөрэммит таһаарыстара, үлэһэнээхтэрэ, алтыһыт дьонно сырыттылар.

Ил Түмэн депутаттара мустубут дьаһал кыттылаахтарыгар байалэрин үлэлэрин-хамнастарын, СР Президени уонна Правительствота ыһтар үлэлэрин тустарынан сырдаттылар. Ол кэннэ Михаил Устинович уонна Анатолий Степанович болпурустарга эппиэттээтилэр. Манна дьонно долгутар республикаҕа, улууска буола турар быһыы-майгы, иһики сайдыы, тыа хаһаайыһытаһынан дьарыктанааччылар интэриэстэрин, Конституция, республика бюджетин, Сахабыт сирин баайын туһанын тустарынан болпурустар көтөбүлүнүлэр.

Ол кэннэ Афанасий Петрович туһунан алтыһыт дьонно ахтыларын онордулар. Үөрэппит учуутала Екатерина Семеновна сүрдээһин долгуйан туран, уруккуну аһан-санаан Афанасий оҕо сылдан оҕоттон эрэ ураты биллгитэһин, дьэбурдаабын, киһи быһыытынан үтүө хаачыстыбалардаабын үтүө тыһынан аһыһа. Афанасий Петрович кытта биһргэ үөрэнэн, оҕо саастарын тэһгэ аһарыт дьик эмээ байалэрин ахтыларын онордулар.

УБАЙБЫТ (А.П.Илларионов кэрэнигэр)

Убаастыыр убайбыт Оплуһунна,
Эрдэлээн да баартын иһигэр
Санааһар тыһынааһын, дьэ уонна
Бу көстөн килэһин иһигэр.

Умубат эһигит өрүүтүн
Эйэһэ, боростуой байэһин,
Олоһу муударай көрүүтүн,
Сахалы ис сэмэй көрөһүн.

Ол аастыт эрирдээх кэмнэргэ
Сокуммут онкуһун онгоортун,
Мөккүөрдээх, мунгудуон күнэргэ
Норуотун туһугар олоһорун.

Иһа уктаах буолара Ил Түмэн
Иһа аһы кайдыһалаах муннааһа,
Депутат айаһы аһ түмэн
Этэһгэ кэллэхпит баччаа.

Көһөрүү күнүгэр төрөөһүтүн
Күмүһүн утары турбутун,
Эрдэттан эрэйи биллэһиги
Эрдээххэ эрэлэ буолбутун.

"Омнуһалаах кэмнэри" туораммыт
Олоһоһон сир барсан иһэбит,
Ардыгар эйиги суоктааммыт
Санаардаан сир түһэн ыһабыт.

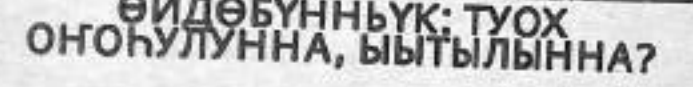
Ол эрэн,
Убайбыт, кэм-кэрдиһи нөгүөттэн
"Уунабын сибэки дьөрбөтүн",
Эһа ыһан, кэрэһиги туолуктун —
Бар дьонун эрэйи көрбөтүн...

Василий ПЕТРОВ — Айыл.

Хаартыскаларга: хоһоонноругар I степеннээх лауреат Н.Сибиряков киһиһа Майя, толоросчуга А.Готсцевца уонна кэргэнэ Раиса; тылбаастарга I степеннээх лауреат Я.Угарова; Ил Түмэн депутаттара М.У.Тимофеев уонна А.С.Антонов общественноҢы кытта көрсүһүү кэмнэргэ.

С. БОРИСОВА.

История салбанар. Олох салбанар... Быйыл хоту көһөрүлүү 60 сыла улуус, республика үрдүнэн кыргыч бэлиэтэммитэ. Улууска көһөрүлүүгэ аналлаах мемориальной комплексо атыллыбыта итинге бу харах уулаах мар датарга аналлаах декада ийитинэн научнай-практической конференция ыытыллан элбэх өрүттээх, дириги ис хоһоонноох историческай дыһаллар бэлиэтэммиттэрэ. Онуорха биир түмүгүнэн, бар дыон туруоруутунан: сым аксын ба-ларан ыйын 19 күнэ - Ыйдыбунньук күнүн биллери-литибэ.

История салбанар. Олох салбанар... Быйыл хоту көһөрүлүү 61 сыла. Хаас биридди сым улуустат бу мар сугэлдээх, ойдобулээх камин үйтитинге, ка-нарксы ычат дыонго хаалларга тух эмэ сааны, уратыны кирилээр, быһата, исторической өттүнэн байытан ийерге аналлаах.

Итиин хоту көһөрүлүү 61 сылын улуустат дыоно-сортотэ хайдах карсар, тух онотулуна?

Бу тулуна тус эппиэттээх дыому, сайааччылары кытта кэпсэтистибит.

Итнөн, хаалбыт үбүлээһин кэлэрин кэпсэлүүк эрэ, хаһан да буоларын курдук, сыйнарыллыбыт тэрилтэлэр суоттарыгар мемориальной комплекс үлэтин быйыл хайдах даһаны ситэрэр сорука алыт.

Урут элбэхтик да концертнай гастроллар бусаллара. Бигрдэ Таатта улуун Уус-Тааттатыгар сырыттыбыт. Омо нэки хортэ бигрдэ дэс арыста илүүнх талардаа эр. Бу элүүнх концерт

С. СНИРИКОВА.

Хаяртыскаларга: 1. Кэриэстэбил мемориал-комплекскаг 050, ыччат дьон сүлдьыыта уураабат. Улуустары гимназия үөрэнэччилэрэ Федя Пермяков, Илья Попов, Юлиан Иустинов, Айвал Чичилиннар. 2. "Чылаачастый" ХХХ Бүтүсүлгөн улаһытса. 3. Кэриэстэбил мемориал-комплекскаг 050, ыччат дьон сүлдьыыта уураабат.

♦ Кэриэстэбил

И. П. ЛИСТИКОВ ТӨРҮЧҮТҮН УОННА
ОҢО СААҢЫН ТУҢУНАН

Илья Павлович Листиков биһиги кэриэстэбилтэн өлөн туора-абыта хайы-үйэ түөрт уон хонугун ааһа оҕуста.

Листиковтар, сорохторо араспаанньаларын уларыттаран Былатаннаптар, Харах ийэтин ууһуттан үөскээн-төрөөн Нуучча үрэх төрдүгэр олохтоохторо, онтон сүүрбэһис үйэ сабаланытыгар Болтоҥо Арыылаахын тулата элгээнэр үрдүлэригэр, "Үөг Төрүбүт" диэн алааһынан тахсан олохсуйбуттар. Арыылаахха чочубуна туттаран, улахан, утун охсуу дыһаа, элбэх ампаардаах Сэмэнэ-бис (Сэмэн Сэмэнэбис Лөгүөнтэй-эп) кулаак байан-тайан олохтута. Ити аймактар уонна илин диэки Ураһалаахха олохтоох Слепцовтар, Хампыайаптар, Седалищевтар бааллара.

Ылдыаа эһэтэ Сиидэлээх (соробор Сиидэлээх дииллэрэ) Өлөксөй баайдарга сир солоон, бурдук үүннэрэн үлэлээн-хамсаан, сүөһү-ас иттэн син сэмизтик олохтут. Кини уопаттара Бүтүр, Ньукүлай, Бүтүр уонна Байбал тураннар кэргэн ылан тусла ыал-сэргэ буолбуттар. Байбал Таатта көнгүтүн үрдүгэр Элгээн диэн ааттаах көнө кырдалга дыону кытары ыаллаһа балабан туттубут. Ылдыаа ити балабанга бастаах оҕон

төрөөбүт. Ийэтэ Прасковья Алексеевна Листикова (Местникова) кини биэс аҥар саастааҥар өлбүт, онно быраата Өндөрөй 3 ыйдаах оҕо эбитэ үһү. Дьиз-уот көрүүтүн, оҕо иитиитин кыһалбатыттан Байбал Тыараһа нэһилиэгиттэн Настааны кэргэн сүгүннэрэн аҕалыт. Ийэ-лэммиттэр ээзери, Өндөрөйү элэтин, эбэтин ааха иттэрэ биэрбиттэр.

"Мин дыонум минигин үөрэттэрэри Кындаал чугаһа алаастартан үс кыһын Арыылаахха көһөн кириэн киһилэр аймактара дыонго дьулаахтатан көстө олохтор сиргэ ыаллы олохтубут. Биһиги бырааттара: Өндөрөй, мин, Бөтүрүөп Бүтүр, Барыс буоламыт сиргэхонууга, оскуолаҕа барыыга убайдарбытын экирэтэн сылдыарбыт, Арыылаах оскуолатыгар, ханна барыай, олохтор сирбитинэн — Дулбалаахтар, Арыылаахтар, Ураһалаахтар диэн араас оонньууттан сылтаан "молодоу-туһан" да ыларбыт. Ылдыаа көрсө, сэмэй буолан мэлдьи туора туран хааларын, биһигини буойарын өйдүүбүн. Кини лапта оонньуутугар мээчиккэ төрүт таптарбатын, түргэнник сүүрэрин сөҕө санырбыт, билигин санаатааха, атаҕынан быһый, кыанар быһылааҕа.

Ылдыаа минигиттэн икки аҥар сыл аҕа буолан, начальнайга, ШКМ-га, Куоракка орто үөрэххэ куруутун эрдэлээн үөрэнэн испитэ. Усулубуйата табыллыбака сэттис кылааһы Диринг оскуолатыгар үөрэнэн бүтэрбитэ. Үрдүкү партийнай оскуолаҕа Новосибирскайга үөрэнэ тиийбиттэр, кини Эдуард Ивановичтыын бүтэрэр сыллара буолан, биер эрэ сыл биергэ үөрэммиттэр.

Куоракка үөрэнэр сылларбытыгар сотору-сотору көрсөбүт кыаллыбат этэ.

Онно сылдыбыппыттан икки түгэни ахтан ааһахтаахпын. Бастакыта, 1950 сыллаахха биһиги Капитон Иванович Сивцевтыын, кини кэпсэтэн, булан, оччолорго учунай буолаары сылдыар биер дьулаахпыт Гаврил Георгиевич Макаров "Глухой" диэн уулуссаҕа баар дьэтигин, кинилэр Москваа-быттарын кэннэ, уларсан Чурапчыттан үөрэнэ сылдыар студенттары, үөрэнэччилэри муньан бырааһынныктаан турабыт. Онно М. П. Макаров, Д. П. Коркин, В. М. Кладкин быраата Михаилыын, Е. И. Габышев, Н. И. Дыдаев, кыргытартан В. П. Пермькова, А. М. Кривошапкина (Абрамова), И. Е. Платонова, М. С. Эверстова (Листикова) уо. д. а. бааллара. Бы-

рааһынныгы А. К. Софронов, А. Г. Афанасьев, И. П. Листиков тэрийсибиттэрэ. Ити бастаах түмсүүттэн саҕалаан "Чурапчы түмсүүтэ" тэриллибитэ диэтэхпинэ алғаһаабатым буолуо. Итиннэ хартыскаҕа түспүлүт билигин үгүсүтүгэр баар.

Иккинэ, оччолорго колхозтар кыһынын куоракка кириэн ырынакка эт, ары атылааччылар. Биһиги дьоммут, Болтоҥолор, эмиз кириллэрэ. Илья Керемесов, К. Кривошапкин, уо. д. а. кириллэрэ. Арай биердэ колхозпут председатели Марк Михайлович Соловьев бэйэтинэн кирибит. Биһигини түспүт ыалыгар ыгыран илдьэн эт буһаттаран тото ситтэ уонна сарсын ырынакка кэлэн көмөлөһөрбүтүгэр көрдөстө. Сарсыныгар Илья, Баһылай үлэли кэлбиттэр эбит. Көмөлөһөн, атыбыт балай да бара түспүтүн кэннэ Марк "Сотору кэлиэм", — диэт баран хаалла. Киһибитин кэтэстэр, мэлигир. Ылдыаа минигин: "Түспүт ыалыгар бара сырыт", — диэн соруйда. Ырынактан чугас этэ. Тиийбитим, дьоммут ортолугу "аһаан", күө-дьяа кэпсэтэ олохтор эбит. Ырынагы сабаары гыннылар диэн ыксатаммын дьоммун илдьэ бардым. Хата, эпигит барыта атыыга барбыт этэ. Марк онно

үөрбүтүн күн бүгүнгэ диэри өйдүүбүн.

Ылдыаа оҕо эрдэбиттэн көрсө, кими эмэ кытта саҕарсыбытын, тойомсууа-сылдыарын итибэтэбим. Оҕо сылдьан үлэ-хамнаһа сыстааһа, улгумнук иттимитэ. Үөрэбэр даҕаны үгүстэртэн ордуга. Ол иһин улахан дыон: "Бу уопат кэнэбэһин үчүгэй үлэһит, сайдылаах киһи тахсара буолуо", — диэн кэпсэтэллэрэ. Дьонун-сэргэтин үчүгэй ырларын толорбут эбит дии саныыбын. Кылгастык, сэттэ уонтан эрэ тахса сыл олохтор даҕаны Чурапчытын дьонун-сэргэтин олоҕо тупсарын туһугар ис сүрэхтээн кыһаллан, доруобуйатын толук да ууран туран дьон коммунисты үлэлээн-хамсаан, олохтор ааста. Улуу убайбыт быдан дьылларга бырастын.

Н. КЛАДКИН,
үлэ, тыл ветерана.

ЭБЭРДЭЛИИБИТ!

СР Государственной Муньаҕа (Ил Түмэн) барэстэбиллэрин Палататын бастаах председатели, СР үтүлүк юриһа, талааннаах поэт уонна тылбаасчыт А. П. Илларионов хоһонноругар, тылбаастарыгар ырыа айыыга республикатааҕы конкурска Чурапчы салинньэтин Петровскай түөлбөтүн олохтоохторугар, самодельной композицияларга, Светлана КОНСТАНТИНОВАҕА СР култураҕын туйгуна аат иҥириллибитинэн, Петр КОБЕЛЬЯНОВКА конкурс анал бириһиэ, култура управлениетын Махтал суруга туттарыллыбытынан иттиктик-истинник эбэрдэлиибит.

Инниэтин өссө да кэрэ мөһө мууһаҕын айан, бар дыонгут махталын, сэргэритин ыла тураргытыгар баҕарыбыт. Эһиги дыһа-кэргэнтитигэр дыһу-соругу баҕарыбыт.

Чурапчы салинньэтин Петровскай түөлбөтүн олохтоохторо.

Күндү кэргэммин, аҕабытын Седалищев Михаил Михайловичы 50 саахын туолбут кэрэ-бэлэ күнгүнэн иттиктик-истинник эбэрдэлиибит!

Эн сымнаас майгытынан, амарах сүрөххүнэн, 30-ча сыл массовнаа уруулугар үлэлээн дыон-сэргэ ытыктабылын, Тыва хаһаайыстыбатын министрствотын, комсомол обкомун, үлэ-эбэрдэтир тэриитэлэрин баҕарыадаларын ылаттаабыккынан биһиги кизэ туттабыт.

Эһиэхэ чэгиэн-чэбдик доруобуйаны, үлэ-эбэр үрдүк ситиһиллэри, дьол-соргу тосхоллоон уһун сылларга этэҥиз олохторго баҕарыбыт!

Кэргэниг, оҕолоруг, күтүөтүг.

ТЕХНИЧЕСКАЯ КӨРҮҮНҮ
БАРАҔА ТИЭТЭЙИҢ!

Государственной технической көрүүнү ГАН (Госавтоинспекция) аҥар. Сүрүн сымалык транспортнай средство техникескэй туругуу көрүү, суол устуу аһаҕа жөүгү биерил. Маалат турунтаах техникаттан тахсар суол байылааһыгар жүүстөх сөртөр үлэ биер көрүүнү буолар государственной технической көрүүтү транспорт регистрациһааһыт сиргэр баар. Государственной технической көрүү транспортнай средстволарга сыл дьыһын ытталлар. Быһааты сылааҕы туругуу учуука туһа техника 39,4 бырыһыана эрэ техосмотр ааста.

2003 сыл алыһыны 1 күнүттэн этэ 03 талон дьыһа сүүстэн ааһылар. Онно бу хаалыт кыһа көрүүнү барбатах чааһынай техникалаах дыон, тарилталар саллааччыларын истиннэригэр сылааҕы техникескэй көрүү алыһыны 1 күнүтэр түмүктөөрүнэн ГАН-га илээн транспортнай средстволарытыгар техосмотр аһаҕыт булгуччулаах. Тарилта саллааччылар ааһааһыт уонна сүрбүт турунтаах техника истиннэригэр, докумуннарын ГАН-га бу күнүгэ тахсарыттар.

Сылааҕы техосмотр аһаҕаһыт РФ КоАП 12.1 истатыһыттар олохуран администрациһаа экспонатнас сүтэригитин умнууһа.

Чурапчытааҕы ГАН отделениета.

ҮЛЭБЭ ЫҢЫРАБЫТ

1. Улуустааҕы ис дьыһаа отделыгар армияга сулууспалаабыт 35-тар дьэри саастаах, доруобуйатынан өппиэттэр дыону миллионер, дежурнай, суоптар миһэтэлэригэр. Билсэр телефон: 41-776.
2. Чурапчы 1 №-дээх оскуолатыгар-харабыл, уборщицалар, слесарь-паладчик миһэтэлэригэр. Билсэр телефон: 41-309.
3. "МААРЫКЧААННААҕЫ" ПО-уборщицаларга, сварщица, ночегардарга, охранника.
4. Чурапчы орто бастаах сүһүөх оскуолатыгар (ШКМ)-вактер, уборщицалар, охранниктар, повар, повар көмөлөһөөччүлэрэ.
5. Чурапчы улуус музейыгар быстах нэмгэ уборщица. Билсэр телефон: 41-812.
7. ГУП АД "Чурапчы" -охранник, ночегар.
8. "Чурапчысельстрой" МУП электрника илдьейар. Үлэ-эбэр баҕалаахтар "Чурапчыстрой" хонтуоратыгар билсэригиттэр. (Үлэ чааһын нэмгэр).

Дьэригиттэх буолуу киһиэ.

АТЫЫЛАҢАБЫТ

Алас отун, тутатына харкытын төлүүбүт. Билсэр телефон: 41-357.

КӨМӨЛӨӨРГҮТҮГЭР
КӨРДӨӨӨБҮТ

Чаһы нэһилиэгин олохтоохторо Николай Петрович, Зинаида Егоровна биер сааһын биер ий ааспыт кыра сыммит Софронова Дамила Александровна Новосибирскай куоракка сураһын элгэрээссийэлэтэ барар буолла. Биһигин Дьокускайга медицинскэй хонигга кардиология от-делениетыгар эмтэнэ сытар, ыгырыы кэллэһинэ барыхтаах.

Бэйэбит сааһыт туһа үлэттэн илиибитин араарбатах дьоммут. Николай Петрович тыва хаһаайыстыбатыгар 32 сыл, Зинаида Егоровна почтовой сибээскэ 32 сыл үлэлэтибит. Күн сирин көмүскэ, айыы сирин аһыныас дыон оҕоһу, күмүт-ыйыт олох олохторугар көмөлөһүктэрэ диэн бизэ эрэллээхпит.

Р/С 42307810976261124484/48.

Чурапчы, сбербанк.

БИЛЛЭРИИЛЭР

Куобахтааһын сезона сабаланаан эрэринэн Болугур нэһилиэгин территориятыгар Амма өрүс урэхтигэр Нэктиэйи, Дьабайыкы, Тайба, Улахан, Кыра Куттараларга атын нэһиликтэр, тарилталар нэһилик салалтатыттан көңүлэ суох бултуулар булгуччу буоллар.

Нэһилик дьаһалтата.

Холторо нэһилиэгин олохтооҕо

ТАРАБУКИН Иосиф Иванович

эдрэ сааһыгар эмискэ ылдьан өлбүтүнэн истинник саныыр дьүөгэбитигэр, дьириннээх оҕо музыкальнай оскуолатын хореографыгар Александра Ивановнага, бокунууһу кэргэнигэр, оҕотугар, төрөлүүтүгэр, биергэ төрөөбүттэригэр, чугас аймактарыгар дьирин куурбаммытын тиздэбит.

Дьүөгэлэрэ Ирина Павловна, Софья Попова.

Редактор Г. Г. ПОПОВ.
ААДЫРЫСПЫТ: 678670,
Чурапчы сэл., Карл Маркс уул., 26 "а".
ТЕЛЕФОННАРЫТ:
редактор — 41-332, отделлар — 41-265.
E-mail: sanaoloh@churap.sakha.ru

Хаймат тэрийээччилэр: Саха Республикатын Правительствота,
улуус дьаһалтата, редакция. Хаймат сахалын тыллан оптуорунуулаа,
чэппиэрэ, субютаҕа тахсар. Хаймат индекса: 54907.

"Сага олох" редакционнай-издательской холбоһук ГҮ.
Офсетнай бэчээт. Сахааһын № 108. Тираж 1772.
17.09.2003 с. бэчээккэ берилиннэ.

Автор суругар этилэр санаа
редакция позициятыгар мэлдьи сөп түбэһэр
буолбатах. Суруука ийиллэр чакчылар
кырдыктаахтарыгар эппитиннэһи
автор тус бэйэте сүгэр.